

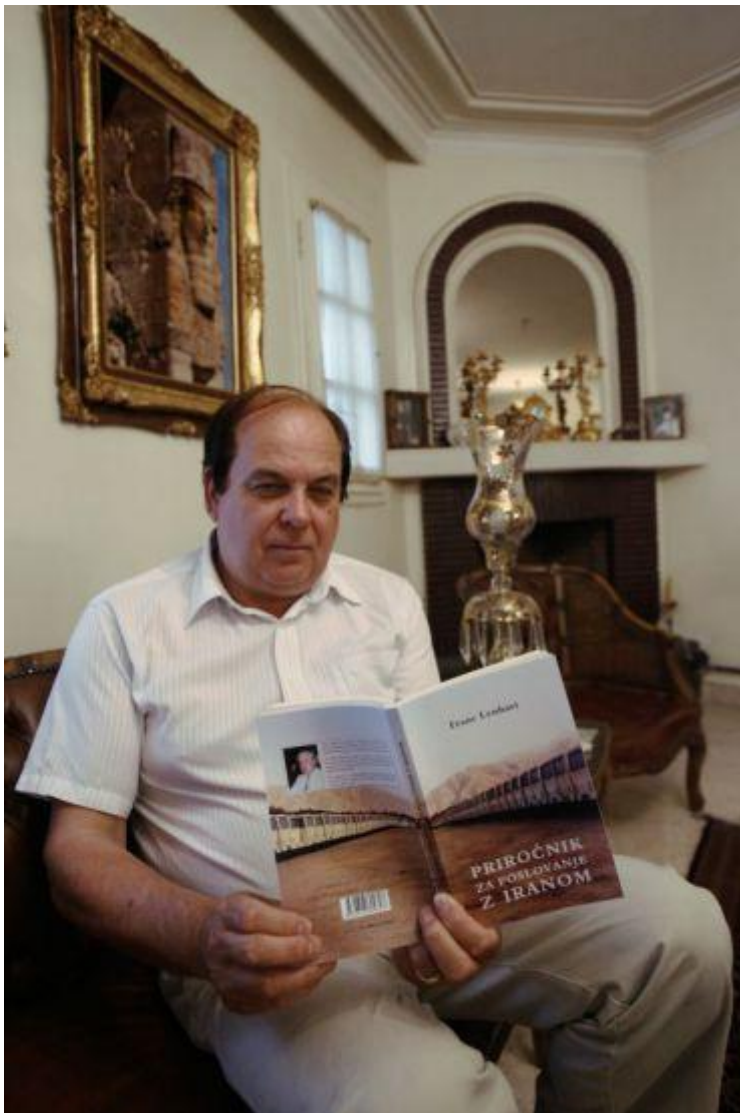
intervju Franc Lenhart Reza, Slovenec v Teheranu

Iran, dvajset let v tvojem objemu

[Dnevnikov objektiv](#) - sobota, 28.06.2008 Tekst: Ervin Hladnik - Milharčič

V prostornem stanovanju v severnem Teheranu smo gledali slovensko televizijo. Zakoni islamske republike strogo prepovedujejo gledanje satelitskih programov. Pa vendar je na vsaki strehi v mestu satelitski krožnik, ki gleda v nebo, kot da čaka na Marsovce. Gospod Franc Lenhart je menjaval kanale na televizijskem zaslonu, ki ponujajo tudi filme, ob katerih bi kdo utegnil zardeti.

- [Natisni](#)
- [Pošlji](#)

(Foto: Tomaž Skale)

Film pa bi zares morali posneti po njegovi življenjski zgodbi. Reza je njegovo drugo ime. Začel je s težko industrijo montaže avtobusov in postal Iranec. Sestavil je 3460 avtobusov, ki še danes vozijo po Teheranu. Mimogrede je napisal še Priročnik za poslovneže v Iranu. Tik pred izidom je njegov roman Iran, dvajset let v tvojem objemu. V predalu ima rokopis knjige, za katero pravi, da je morda bolje, da je ne objavi. Živi od tega, da slovenskim podjetjem svetuje, kako preživeti v Iranu. »Živim dobro,« je rekel v stanovanju visoko v hribu nad iransko prestolnico. Tja smo splezali, da bi slišali njegovo zgodbo o enaindvajsetih letih življenja med Mariborom in Teheranom.

Imate radi Iran?

Zelo. Sem bolj Iranec kot Iranci. S poroko sem podedoval tristočlansko družino. To je bil dogodek. Trajalo je osem mesecev, da je uspelo.

Ste musliman?

Da, v Iranu sem musliman, saj se drugače ne bi mogel poročiti.

Kako pa ste našli Iranko za ženo?

Ah. Bil sem poročen z Mariborčanko. V Teheranu sva živela sedem, osem let. Imela sva sina. Žena je zbolela. Klicali so me iz bolnišnice in rekli, da ima še sedem dni življenja. Vrtel sem se okoli lastne osi. Nisem vedel, kaj narediti. Rekli so mi, naj ženo čim prej spravim nazaj v Slovenijo, ker bo drugače tu umrla. Šel sem do vseh letalskih družb, pa nobena ni hotela prevzeti tveganja, da bi na letalo vzeli na smrt bolno žensko. Mož moje sedanje iranske žene je bil Hrvat in je živel tu 34 let. Uredil je, da so mojo bolno ženo vzeli na letalo, zagotovili so vso potrebno opremo in medicinsko sestro za polovično ceno karte. Tako smo prišli do Dunaja, kjer je čakal rešilec, ki jo je takoj odpeljal. Preden je prišla do Kliničnega centra, je umrla.

Vi pa ste se vrnili v Teheran?

S sinom sva tavalala. Nisva vedela, ali naj ostaneva v Sloveniji ali se vrneva v Iran. Odločila sva se, da imava v Iranu več korenin kot v Sloveniji. Ko sva se vrnila, sem se želel temu gospodu zahvaliti. Spoprijateljila sva se, tako rekoč vsak dan sva se obiskovala. Zdelo se mu je fascinantno, kako se mi je uspelo postaviti nazaj na noge, kako sem začel kuhati, skrbel za sina.

In potem?

Čez tri mesece je moj prijatelj umrl. Njegova želja je bila, da bi bil pokopan na Hrvaškem. Čutil sem se odgovornega, da pomagam. Spraviti mrtvega človeka iz države je težje kot priti na Luno. Samo tega ne zahtevajo, da on kaj podpiše. Po štirih mesecih nam ga je vendarle uspelo spraviti na Hrvaško. Vsak dan smo skupaj urejali zadeve in spontano sta se dve razbiti družini našli. Ona je imela sina in hčerko, združili smo se in ustvarili novo družino. Otroci so vsi tu hodili v šolo, moj sin je imel devet mesecev, ko smo prvič prišli v Iran. Ustvarili smo družino, ki je danes lahko vzor, kako naj družina deluje, spoštujemo se, imamo se radi, zelo smo navezani. Oboji smo izšli iz razmer, v katerih je vsak nekaj izgubil, in vendar nam je uspelo stvari združiti, da smo vsi dobili nazaj celoto, za kar smo hvaležni.

Je bilo zapleteno?

Najprej sva se morala poročiti začasno. Za to na uradu le izpolniš obrazec, vse skupaj traja pet do deset minut in potem si poročen. Praktično gre za legalizacijo prostitucije. Začasne poroke izrabljajo diplomati, konzularna predstavništva, kajti v Iranu druženje med moškim in žensko ni mogoče. Ne v restavraciji, ne na plaži, ne na ulici. Edina možnost srečevanja in druženja so zasebne zabave v hišah. Potem sva začela urejati papirje. In to je trajalo osem mesecev. Iranci nimajo radi, da se ženska poroči s tujcem, in postavljajo nemogoče pogoje. Najprej so mi rekli, da moram postati musliman. Imel sem prijatelja doktorja, ki je imel rad ženske. Z njimi je hodil k meni. Ponudil se je, da mi bo pomagal. Poznal je nekega mulo in me peljal do njega. Umazani mula je tam sedel, niti pogledal me ni, vrgel mi je imenik in mi rekel, naj si izberem ime. Rekel sem, da ne znam brati perzijsko, da le govorim. Ko sem ga nekaj spraševal, mi sploh ni odgovarjal. Pa vprašam prijatelja, ali se bo ta človek sploh pogovarjal z mano.

In mi sam odgovori v angleščini: »Bom, ko boš prišel na vrsto. Si si izbral ime?«

Vprašam, kako je bilo ime šahu.

In reče: »Reza.«

Mislil sem si, to ne bom pozabil, tudi če pridem v kakšno hecno situacijo. Postal sem Reza. Nakar reče, da moram plačati pol milijona rialov. Nisem jih imel, a na srečo je lahko založil denar prijatelj. Dobim papir, za katerega nisem vedel niti, kako ga obrniti, pa rečem: »Okej, zdaj sem musliman?«

»Cc, cc, se hecaš? Sedaj sva naredila desetino vsega skupaj.«

In me prijatelj pelje drugam. Ko sem vstopil, sem se počutil, kot bi prišel na sodišče. Šest mul je sedelo ob strani s turbani. En XXL velik mula pa je sedel na sredini malo višje. Prijatelj mi je prej povedal, da bom moral moliti. V življenju nisem molil. Moliti moraš v arabščini. Na poti tja sva se učila moliti. Na 34 kilometrih ceste. Zdelo se mi je, da približno znam, napisal sem si še plonk listek in ga, ko so mi postregli čaj, skril za skodelico. Pa vprašajo, ali govorim iransko. Rečem, da govorim. In me vprašajo, kakšna je razlika med Mohamedom in Jezusom. Pojma nisem imel. Pa sem rekel, da sta oba dobra in ju oba spoštujem, zame da sta enaka. In reče mula:

»Bravo, Mr. Lenhart, to je edini pravi odgovor. Oba bosta prišla nazaj, eden iz nebes, drugi iz nekega brezna, in naredila red.«

Je bilo težko spremeniti vero?

To me je tudi mula vprašal. Moj nori prijatelj je vskočil in rekel, da mi je umrla žena, da imam tri male otroke in zdaj iščem novo ženo. Tri mule vstanejo, mi dajo vizitke, da bi mi oni priskrbeli ženo. Drugi trije, ki niso imeli vizitk, so mi napisali svoje kontakte na listke in me nato počakali zunaj. A jaz sem že imel izbrano ženo, le da jim tega po vsem tem nisem več mogel povedati.

Na koncu glavni nekaj napiše in udari pečat. Prepričan sem bil, da je vse za mano, čaj mi odnesejo, nakar reče:

»No, zdaj pa še odmoli.«

V tistem šoku nisem spravil iz sebe niti a. Pa me vpraša:

»Znaš molit?«

»Znam.«

»Pa moliš?«

»Molim.«

»Kolikokrat?«

Povem, da samo dvakrat, zjutraj in zvečer, ker opoldan v službi nimam časa.

»Pa pokaži, kako moliš.«

Vstanem, a nisem mogel začeti. Zamomljam, da sem nervozen, in on predlaga, da bo on začel in naj jaz sledim. Nekaj časa molim za njim, nakar reče, naj zdaj sam nadaljujem. Spet sem bil bos. In mu rečem, da se opravičujem, ampak da sem tako nervozen, da ne morem, in da bom od zdaj naprej trikrat na dan molil, samo naj me zdaj ne muči.

Pa reče: »V redu. Pojdi ven.«

Zunaj me napade tistih preostalih šest mul s svojimi ženitnimi ponudbami.

In potem poroka?

Osem mesecev sva z bodočo ženo letala od ene pisarne do druge. Zgodilo se je vse, kar se živemu človeku lahko zgodi. Neki uslužbenec je pred mano vprašal ženo, v čem sem boljši od Iranca. Vprašal sem jo, ali sem ga prav razumel. In mu nato sam povedal svoje, da je postal rdeč in rekel, da je vse v redu.

Ko sva nazadnje imela vse papirje urejene, je poroka trajala dva dni. Prvi dan v ožjem družinskem krogu, drugi dan za prijatelje, ko se priredi tudi zabava. Prvi dan pride na dom mula in te poroči. K nama ni hotel priti nobeden, ker so bili prepričani, da bomo pili, da bomo razgaljeni, skratka nemoralni. Dvajset mul je reklo ne, enaindvajseti je rekel, da lahko počnemo, kar hočemo, le ceno je postavil sedemkrat višjo. Prišel je z rokami v žepih in s cigareto v ustih. Ceremonija je trajala tri ure, šestdeset podpisov in potem še mehrije. Veste, da se ženska sama v Iranu nima pravice ločiti. Ima pa pravico do mehrije. To pomeni, da se lahko loči, če pride do ločitve po moji krivdi ali sem odvisnik, pijanec, ne morem imeti otrok in tako dalje. In v tem primeru ji moram plačati mehrije. Vprašajo, koliko? Rečem, 50 zlatnikov. Zgroženi me obtožijo, da nimam rad svoje žene.

»Sto.«

»Šeststo.«

Prodaj lahko celo ulico, ne le hišo, da nabereš toliko denarja. A so me stisnili in sem moral podpisati 600. To podpišejo vsi moški, tujci in Iranci. Razen tega, da sem moral spremeniti vero, so me v vsem obravnavali kot Iranca.

Kako ste iz Maribora prišli v Teheran?

Pred enaindvajsetimi leti sem bil zaposlen v Tamu kot šef proizvodnje. Bil sem izkušen človek. K nam je prišlo iransko podjetje, ki je želelo prenesti našo tehnologijo izdelovanja avtobusov. Mene so poslali v Teheran, da preverim pogoje za delo.

In kaj ste tam našli?

Bili smo pionirji. Nismo vedeli, kaj sploh imajo. Hale, elektriko, zrak? Bili smo presenečeni. Imeli so boljšo infrastrukturo kot mi, manjkala pa sta tehnologija in znanje. To sem vzel v roke jaz. Iz Maribora sem v Iran prepeljal 3460 avtobusov v zabojih. Tu smo jih spravili na kolesa. Linijo sem začel iz nič in v 60 dneh naredil Tam številka 2, sodobno avtoindustrijsko podjetje, ki še danes proizvaja avtobuse. Po propadu Tama so se obrnili na Renault. Ampak po Teheranu še danes vozijo moji avtobusi.

Prehod iz zadnjih let socializma v Mariboru v prva leta Homeinijeve revolucije je moral biti dramatičen.

Izkušnja je bila zelo zanimiva in seveda težka. Ko sem prišel v Iran, sem govoril le nemško. Komuniciranje je bilo izredno zapleteno. Iranci so za vodjo projekta postavili Iranca, ki je študiral na Oxfordu. Bil je zelo prijazen, v mesecu dni me je naučil angleško. Hkrati sem se med gibanjem po delavnicah začel učiti perzijskih besed. Od prvega dne so mi Iranci zlezli pod kožo. Rad sem jih imel v njihovi gostoljubnosti in prijaznosti. Zdelo se mi je, da so zame pripravljene dati srce na mizo.

Pa so bile tudi težave?

Seveda. V Tamu smo bili vseskozi pod časovnim pritiskom produkcije. Tu sem hotel delati enako. Iranci so govorili, kako garajo, iz Tama pa so mi vseskozi sporočali, da zamujamo. Večkrat sem izgubil živce. Enkrat je vodja z iranske strani prišel k meni in me vprašal, ali lahko kaj naredi zame. Tako sem bil nervozen, da sem mu rekel, naj izgine in da ga nočem videti tri dni. Res ga tri dni ni bilo. Ko je prišel, je vprašal, ali se lahko zdaj pogovoriva.

»Lahko.«

Vprašal me je, če poznam opico. Spet sem bil na robu besa.

Pa je rekel: »Poglej, če želiš poznati opico in jo razumeti, moraš biti opica.«

Ni mi bilo jasno, kaj mi želi povedati.

»Potem ko si opica, pa moraš z opico živeti.«

In tega ste se naučili?

Hotel mi je reči, naj se ne sekiram, ker pač nisem Iranec. In jih težko razumem. Zares sem razumel šele, ko sem se poročil z Iranko in spoznal vse sfere privatnega, vsakdanjega življenja. Ko začneš deliti njihove probleme in misliti z njihovim sistemom, se ti zazdi njihovo obnašanje popolnoma logično. A da sem to spoznal, sem potreboval leta.

Je prenesti avtomobilsko industrijo tako preprosto? Šestdeset dni nervoze in velikih zabojev?

Ni preprosto, ampak se da narediti. Delali smo dobro, čeprav sem kot pionir marsikdaj odkrival toplo vodo in delal napake. Na carini so me na primer nekoč čakali zaboji z napisi missing parts, bad-quality parts, parts for Mr. Lenhart. Kar pogrelo me je, saj je ves svet videl, da imamo dele slabe kakovosti. To smo potem uredili. Vzpostavil sem tudi servisno tehnologijo, tehnologijo skladiščenja, pri čemer ni bilo nikjer nikogar, ki bi ga lahko kaj vprašal. Še danes, ko pridem v to podjetje, me vselej sprejmejo s spoštovanjem. Zadeva se je sicer nato začela zapletati v Jugoslaviji, od koder so mi po faksu sporočili, naj podjetje tu zaprem. Tedaj sem ugotovil, da nimam pravzaprav kam iti. Tam je postal nezanesljiv partner. Ustanovil sem podjetje in približno dve leti dobavljal rezervne dele za teh 3460 avtobusov, ki so vozili gor in dol po Iranu. To so bile drame.

Kaj pa ste naredili, ko se je potreba po tem iztekla?

Počasi sem opazil, da tu niso le avtobusi in rezervni deli. Vsepovsod so bile možnosti za posel. In vseh teh 21 let sem tudi grešil. Iranci so strašni poslovneži.

Kakšni? Deželi se to nekako ne pozna.

Se, se. Vedno dam primer dveh moških, ki odhajata iz casinoja. Eden je v spodnjih hlačah, drugi popolnoma gol. Goli reče tistemu v spodnjih hlačah: »Ti vedno veš, kdaj moraš nehati, kajne? Kako si pameten!«

Tako se posluje v Iranu. Lahko si pameten in ostaneš v hlačah, ali pa odideš nag.

Zgodilo se mi je, da sem prišel v neko podjetje z agregatom, ki sem ga želel prodati. Niso vedeli, da govorim iransko. Generalni in komercialni direktor sta se pogovarjala, da je agregat lepši kot tisti, ki so jih kupovali dotlej, in še mnogo cenejši. Zdelo se mi je, da imam posel v torbi. A nato mi reče v angleščini, da element izgleda katastrofalno in da ga sami kupujejo za četrtno ceneje. Bili so začetki, agregat sem mu strgal iz rok, pograbil kataloge in besno zapustil prostor. Če bi igral bolj politično, bi sklenil posel, ampak takrat nisem prenesel te nepravilnosti. Iranski poslovneži vseskozi igrajo za pogajalskimi mizami. In koliko te bodo uspeli preigrati, je v resnici odvisno od tebe, ne od njih. Njihov cilj je dobiti evropsko kakovost po kitajski ceni.

V iransko družbo ste stopili z velikim korakom. Kaj vidite tukaj? Prvi vtis je nekoliko begajoč. To, kar vidiš, se nekako ne zdi čisto resnično. Kaj vidite vi? Kaj razumete? V kakšno družbo ste se poročili?

Iranskega življenja ne moreš hitro razumeti. Sam sem potreboval več kot deset let, da sem odkril njegov čar. Kaj je bistvena razlika? Gre za družaben narod, ki drži skupaj. Iran ni to, kar predstavljajo mediji v Evropi in Ameriki. Vedno znova sem razočaran, ko rečejo, Iran je rekel to, Iran je naredil to. Kdo je to rekel? Moja žena? Moj sosed? Povprečen prebivalec

Irana? Ne. Sam govorim o glavnini iranskega prebivalstva, ki je izredno pošteno in odkrito. Ljudje živijo preprosto življenje v svoji družbi in družini. Ves čas se družijo. Ideja, da starši s poroko izgubijo otroka, jim je tuja. Veliko je porok znotraj širše družine in prijateljev, ker je druženje zunaj omejeno. Pravijo, da pri poroki v družini točno veš, s kakšno dušo, s kakšnim človekom se poročiš. Hkrati je družina izredno močna mreža. Če kaj potrebuješ, če se ti kaj zalomi, stopijo en dva tri skupaj in pomagajo rešiti situacijo. V Iranu ne boš nikoli ostal sam. Če naletiš na problem, so za teboj vedno ljudje, ki ti bodo pomagali. In sijajno se znajo zabavati. Okoli perzijskega novega leta imajo običaj, da zakurijo ogenj in skačejo čez. Tega sedanja oblast ne odobrava, ker običaj izhaja iz zoroastrske vere, ki je bila tu v Perziji pred islamom. Bili so častilci ognja in prvi, ki so rekli, da je na svetu samo en bog. Še danes imajo svoj tempelj ognja tu v Iranu. Na trinajsti dan po iranskem novem letu pa gre sploh večina Irancev ven. Posedejo se kar ob cestah, na travo med pasovi avtocest, kjer si naredijo piknik, otroci igrajo odbojko. In so srečni. Znajo biti zadovoljni z malim. Če bi jaz svojim otrokom predlagal kaj takega, bi zavihali nosove in poklicali psihiatra. V iranski družini se počutiš varnega. Nikoli nisi sam in hkrati si lahko preprost. Težko je opisati. Zelo so prijazni, močno spoštujejo drug drugega.

V glavi imam dvojne slike. Iranska družba se kaže vsaj v dveh podobah. Najbolj bije v oči institucionalni versko-politični del Irana, ki je tog, hladen, neizprosen in neodpušljiv. Na trenutke je tudi nerazumljiv in zdi se, da namerno strašljiv. Po drugi strani pa se življenje doma, v zasebnosti, pokaže kot zelo nežno, odprto, tolerantno. Tega dvojega ne znam združiti, ker se zdi, da v privatnem ne velja nič od tega, kar velja v javnem. Da gre za dve popolnoma ločeni sferi. Koliko je to res?

Nihče nima dveh življenj. Iranci kvečjemu živijo dvojno življenje. A kot pri nobeni družbi ne moremo posploševati. Vsako stvar bi morali vzeti pod drobnogled. Poslovni, domači, politični svet. Sam sem napisal knjigo Moč zatiranih žensk Irana, za katero mi svetujejo, naj je ne izdam. Pogledal sem žensko pred 2000 leti v Iranu in jo spremljal do danes, do moje žene, tašče. V času prvega iranskega cesarstva je bila bojovnica na konju. Pod vladavino očeta šaha so bile ženske vodje letalstva, policije, imele so enako ali višjo plačo kot moški. Mohamed Reza, njegov sin, je že videl, da islam igra vse močnejšo vlogo in da gredo stvari v napačno smer. Pod sedanjo oblastjo pa je ženska izgubila marsikaj. A to še vseeno ne pomeni, da je njen položaj na višini preproge. Ko govorimo o ženskah v Iranu, je treba ločiti med žensko v hiši in žensko zunaj hiše. Ženska zunaj hiše je vredna pol moškega. Ne more se ločiti, ne more iti na nogometno tekmo. A položaj se spreminja. Danes je 66 odstotkov Irancev starih od 20 do 35 let. To je Homeinijeva generacija. Imam posnetke, ko je pozival ljudi, naj imajo veliko otrok. Iz 20-milijonskega naroda je naredil 70-milijonsko državo. Ti otroci so danes stari 30 let. Nimajo zaposlitve, zato do onemoglosti hodijo v šolo. Oblast zato premišljuje, da bi zaostri pogoje za vpis na fakultete. Ti mladi znajo misliti. Iran je ena najmlajših držav na Bližnjem vzhodu in mladi postajajo nevarni režimu, ker imajo ambicije. Drugi so utrujeni, ker so dali skozi revolucijo in nato še osemletno vojno z Irakom. Mladi pa želijo ustvarjati. Imajo internet, ki je sicer delno blokiran, imajo satelitske antene. A za zdaj še niso organizirani, da bi naredili kaj več. Ko sem začel poslovno sodelovati z Iranom, je v podjetju, ki je imelo 3250 zaposlenih, delala samo ena ženska, tajnica generalnega direktorja. Danes so ženske vodje nabave, prodaje, direktorice komercialne. A večina žensk je še vedno doma. In ko prestopiš domači prag, je to prostor, kjer ima ženska absoluten položaj. Moški gre zjutraj v službo, kjer ima zajtrk in kosilo. Dela do štirih ali šestih zvečer in ko pride domov, je utrujen. Skupaj povečerjajo in poklepetajo, kaj se je dogajalo čez dan. Ob desetih ali kasneje gredo na obiske. To je bilo nekaj, na kar sem se moral v Iranu šele navaditi. Da obiski pozvonijo tudi ob enajstih zvečer in ostanejo do enih, dveh zjutraj skupaj z otroki. Kasneje sem sam hodil na

obiske tudi ob enih zjutraj. Čeprav tega ne priznajo radi, moški doma nimajo nobene vloge. Tam vse vodi ženska. Ko sem prišel sem, sem devetkrat sklepal najemno pogodbo za stanovanje in devetkrat sem jo podpisal z žensko. Moškega sploh nisem videl.

Ko ste se poročili, je bil to zelo zanimiv čas v Iranu. Izvolili so Hatamija, socialna pravila so se razrahljala, bil je čas družbenih reform in večjih svoboščin. Kako ste sami doživljali ta čas in kaj se je zgodilo zdaj, v zadnjih treh letih pod Ahmadinedžadom?

Takrat je kazalo, da se bo vse, predvsem pravila oblačenja in obnašanja, razrahljalo. In se zares je. Plašče so zamenjale jakne, dekletom so se videle zadnjice. V Hatamiju so mladi videli rešitelja. A kakšno moč odločanja sploh ima predsednik Irana? Mislite, da Ahmadinežad o čem odloča? Ureditev je sicer podobna naši. Le da je nad vsem še verski svet in nad njim verski vodja. Pred slabim letom je parlament sprejel, da lahko gredo ženske na nogometne tekme. Verski svet se je strinjal. Toda verski vodja je rekel ne. A mladina cveti. In to cvetenje težko zatres. Želijo si leteti po zraku. Državna ureditev tega ne dopušča, a najdejo si svojo zabavo, svoje načine sprostitve. Na ulicah je očitno izzivanje usode. Dekleta so v zelo kratkih in odprtih plaščkih, z ruto, tanko kot trak, ki pušča lase zunaj, in naličene. Vse to je proti kodeksu, ki so ga postavili verski vodje. Vendar, ali lahko neki režim nadzira, kaj nosi 50 milijonov mladih? Čeprav vedo, da jih lahko zaprejo, gredo ven in preizkušajo meje dovoljenega. V času Hatamija so dobili krila, ki pa so jim jih v zadnjih letih pristrgli. A o tem, ali je to prav ali ne, morda nima smisla govoriti.

Kaj so tu instrumenti oblasti? Vera, ekonomija?

To je ponovno odvisno od primera do primera. Prešuštvo je še vedno kaznovano s kamenjanjem. Ki je natančno urejeno z zakonom. Za določene prestopke še vedno obstajajo javna obešanja na avtomobilskih dvigalih na trgih.

Ste kdaj videli te reči?

Videl sem javno obešanje na Ferdosijevem trgu, drugega pa ne. Zdaj pa ugasnite magnetofon in lahko vam povem še kaj več.